ERMENİ İDDİALARININ DEMOGRAFİK BOYUTU ÜZERİNE KYLE ORTON'IN BİR DEĞERLENDİRMESİ

AVİM

İngiliz gazeteci ve yazar Kyle Orton, 1915 olayları sırasında yaşanan Ermeni kayıplarının demografik boyutunu değerlendiren 1915 Ermeni Felaketinin Aritmetiği başlıklı bir makale kaleme aldı.[1] Orton, makalesine sorunun özünü açıkça ortaya koyarak başlamaktadır: Tarihsel savaşlar ve katliamlar üzerine yürütülen rakam oyunu ☀ son derece şüpheli bir iştir; burada olağan kalıp, güvenilir bir arka plana dayanmayan, siyasi aktörler tarafından belirlenen rakamların tekrarlanarak totemleştirilmesinden ibarettir. 1915-16daki Ermeni sürgünleri ve katliamları meselesi de bu kalıba uymaktadır. Bu son derece yerinde bir tespittir, zira oldukça uzun bir süredir, bir buçuk milyon Ermeninin öldüğü yönündeki Ermeni milliyetçi anlatısı parlamento kararlarında, seçim kampanyalarında ve basında yer alan lobicilik faaliyeti tarazı yazılarda tekrarlanmış ancak hiçbir zaman ciddi demografik çalışmalar ve arşiv belgeleriyle desteklenmemiştir.

Ortona göre, Osmanlı arşivlerinde Ermenileri yok etmeye yönelik bir karara dair hiçbir kanıt bulunmaması nedeniyle, soykırım iddiası çıkarım yoluyla inşa edilmektedir. Bu çıkarım, sıklıkla 1915 sırasında ve sonrasında Ermeni kayıplarının abartılması üzerine kurulmuştur. Genellikle bu çıkarım, böylesine büyük kayıp rakamlarının soykırım kastı olmadan mümkün gerçekleşemeyeceği iddiasıyla birlikte sunulmaktadır. Buna karşılık olarak, ciddi tarihçiler yaşanan trajedinin ölçüsünün mutlaka kasıt belirtemeyeceği ve aynı dönemde Anadoludaki Müslüman nüfusun kayıplarının da yaklaşık 2,5 ila 3 milyon olduğu yönündeki bariz gerçeğe dikkat çekmişlerdir.

Coğrafya, bu soykırım çıkarımı argümanının bir diğer ayağını oluşturmaktadır. Orton bu noktada şunları kaydetmektedir:

> Sıklıkla dile getirilen bir argüman, sürgünlerin doğudaki işgalci Ruslarla ittifak halindeki Ermeni ayaklanmasına bir tepki olmak yerine, ne bir

askeri zorunluluk ne de savaşın bir gerekliliği olduğu ve bunun da Anadoluda savaş bölgesinden çok uzak yerlere yapılan sürgünlerle kanıtlandığı yönündedir. Bu argümana göre, böylesine ayrım gözetmeyen bir politika, sürgünlerin Soykırım Sözleşmesinin diliyle Ermenilere Ermeni oldukları için önceden tasarlanmış bir saldırının örtüsü olduğunu göstermektedir. Bu tez daha en başından sorunludur: zira aynı dönemde, İngiliz ve Fransızların Geliboluya çıkarma yapması □□□ onların da Ermeni komiteleriyle bağlantıları vardı □□□□□□ alanını doğudan batıya genişletmiş, ayrıca İstanbul, İzmir ve Halepteki Ermeniler sürgünden büyük ölçüde muaf tutulmuştur.

Orton, aslında 1915te ne kadar Ermeninin sevk ve iskân edildiğine ilişkin rakamlardaki dalgalanmalara ve görüş ayrılıklarına dikkat çekmektedir. Bu rakamların bir kısmı siyasi amaçlı olarak ya savaş zamanı propagandası ya da lobicilik faaliyeti olarak ortaya çıkmıştır: Osmanlılara karşı savaş propagandasından sorumlu İngiliz istihbarat görevlisi Arnold Toynbee, 1917 tarihli bir çalışmasında sürgün sayısını 1,2 milyon olarak tahmin etmiştir. Öte yandan, Avrupadaki Ermeni temsilcisi Boghos Nubar, 1918de toplam sayının 600.000 ila 700.000 olduğunu söylemiştir. Ermeni davasına sempati duyan akademisyenler 1,2 ila 1,5 milyon arasında rakamlar vermişlerdir. Ermeni yanlısı bazı akademisyenler 800 ila 850 bin civarında daha düşük rakamlar vermişlerdir. Ortona göre, bu tahminlerde birkaç önemli faktör göz ardı edilmiştir: Sürgün sayılarına ilişkin geniş aralıklı bu hesaplardan şüphelenmek için bir neden, sürgün kararı verilmeden önce Altı Vilayet □□□□□□□□□□ Van, Bitlis ve Erzurum □□□□□□□ büyük bir Ermeni göçü hareketinin yaşanmış olması ve 1918e kadar, Osmanlılar ve Ruslar değişen bir cephe hattında şiddetle savaşırken birkaç göç dalgasının daha gerçekleşmesidir. Rusya hakimiyetindeki Kafkasyaya kaçan Osmanlı Ermenilerinin sayısı çeşitli hesaplamalara göre 250.000 ila 400.000 arasında değişmektedir.

Aynı tutarsızlık, 1915te ve sonrasında hayatını kaybedenlerin sayısına ilişkin tartışmalarda ve rakamlarda da görülmektedir. Toynbee propaganda amaçlı çalışmasında bu rakamı 600.000 olarak verirken, Ermeni liderleri ise 1919da Bu savaş sırasında bir milyon Ermeni hayatını kaybetmiştir iddiasında bulunmuştur. Orton, rakamlar arasındaki büyük farklılığa dikkat çekerek, bu rakamlardan yola çıkarak hayatını kaybeden Ermenilerin sayısının 50.000 ila 1,5 milyon arasında herhangi bir noktada hesaplanabileceğini belirtmektedir. Bunun nedeni, bu tahminlerin ve rakamların birçoğunun siyasi bir hedefle üretilmiş olmasıdır. Buna doğrultuda Kyle Orton, bu demografik iddiaları değerlendirirken bunlara ihtiyatla yaklaşılması çağrısında bulunmaktadır:

> Sonuç olarak, Ermeni meselesinde, son derece esnek ve güvenilmez rakamların yer aldığı alışılagelmiş bir tabloyla karşılaşıyoruz; temel veriler kulaktan dolma bilgiler ve belli bir gündem doğrultusunda çarpıtılmış durumda; varılan sonuçlar ise her biri sorgulanabilir varsayım ve yorum katmanlarına dayanıyor. Tek sahip olduğumuz bu tür rakamlar olabilir, ancak bu onları daha güvenilir yapmamaktadır. Bu istatistikler üzerinde inceleme yapmaya çalışmak, araştırmacıya yolunu bulma konusunda o kadar çok özgürlük tanır ki bu araştırmacının kendi macerasını seçmesine dönüşmektedir.

1,5 milyon Ermeni kaybı rakamı sembolik bir ifade olarak seçilmiş ve yayılmıştır. Yıllar içinde, 1915 olaylarına ilişkin Ermeni iddialarının temel taşlarından biri haline gelmiştir. Lobiciler ve siyasetçiler tarihsel hakikatlerin aleyhine olacak şekilde bu rakamları kişisel çıkarları için çok sık suiistimal etmişlerdir.

Son dönemde, Ermenistandaki Paşinyan hükümeti de bu yaklaşımın sorunlara işaret ederek, 1915 olaylarının daha objektif bir şekilde anlaşılması çağrısında bulundu. Özellikle, Ermeni milletvekili ve Paşinyanın yakın müttefiki Andranik Koçaryan, Başbakan Nikol Paşinyanın, bu trajik olayların gerçek temeller üzerinden belgelenebilmesi amacıyla kurbanların isimlerinin derlenmesi çağrısında bulunduğunu belirtti. (https://oc-media.org/armenian-mp-accused-of-promoting-genocide-denial/) Bu açıklamaların ardından hem Ermenistan içinde hem de diasporada ortaya sert tepkiler, olayların soğukkanlı bir şekilde analiz edilmesinin imkânsız olmasa bile hâlâ son derece güç olduğunu göstermektedir. Ortonun makalesinin altını çizdiği gibi, bu rakamlar dikkatle ele alınmalı ve belli bir şüpheyle karşılanmalıdır.

[1] Kyle Orton, "The Numbers Game for the 1915 Armenian Catastrophe," Kyle Orton's Blog, https://www.kyleorton.com/p/the-numbers-game-for-the-1915-armenian-catastrophe.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "ERMENİ İDDİALARININ DEMOGRAFİK BOYUTU ÜZERİNE KYLE ORTON'IN BİR DEĞERLENDİRMESİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2026 / 102. Ekim 20. Erişim Ekim 20, 2026. https://avim.org.tr/tr/Yorum/ERMENI-IDDIALARININ-DEMOGRAFIK-BOYUTU-UZERINE-KYLE-ORTONE-IN-BIR-DEGERLENDIRMESI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır